

Emil Stanula

"Maximus Confessor. Actes du Symposium sur Maxime le Confesseur, Fribourg, 2-5 septembre 1980", wyd. Felix Heinzer, Christoph Schönborn, Fribourg 1982 :
[recenzja]

Collectanea Theologica 54/1, 191-192

1984

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ciem. Zwłaszcza tych powiązań, które z różnych względów nie mogą być uwzględniane w działaniach liturgii Kościoła lokalnego.

Pracę ks. J. Wysockiego trzeba polecić nie tylko każdej rodzinie chrześcijańskiej, ale także katechetom. Ci ostatni znajdują w niej wiele inspiracji dla wykorzystania w pracy katechetycznej.

ks. Bogusław Nadolski TChr., Warszawa-Poznań

Maximus Confessor. Actes du Symposium sur Maxime le Confesseur, Fribourg, 2—5 septembre 1980, wyd. F. Heinzer i Chr. Schönborn, Fribourg 1982, s. 438 (*Paradosis*, t. XXVII).

Z inicjatywy uczestników ostatniego Kongresu Patrystycznego (Oxford 1979) zorganizowano we Fryburgu Szwajcarskim (1980) sympozjum poświęcone w całości życiu, szczególnie teologicznej działalności Maksyma Wyznawcy, znanego teologa i mistrza życia duchowego VII wieku. Inspiracją i okazją do zorganizowania tego sympozjum właśnie we Fryburgu było czterdziestolecie pracy naukowej H. U. von Balthasara, który w ostatnich dziesiątkach lat zapoczątkował badania nad dziełami i myślą Maksyma Wyznawcy. Prace tego sympozjum zostały opracowane i wydane przez F. Heinzera i Chr. Schönborna.

Referaty i komunikaty sympozjum zostały uporządkowane według schematu: źródła (s. 29—79), wydania, krytyka tekstu, wybrane aspekty filologiczne (s. 83—155), studia nad teologią (s. 159—339), oddziaływania teologii Maksyma Wyznawcy na późniejszych teologów (s. 343—384). Publikację otwiera krótki wstęp omawiający okoliczności zorganizowania sympozjum (s. 5—6) oraz wykład inauguracyjny na temat antropologicznej i eklezjalnej typologii (s. 13—25). Książkę zamyka artykuł na temat miejsca Maksyma w historii myśli chrześcijańskiej (s. 387—402) oraz indeksy: biblijny, nazw antycznych, autorów współczesnych, cytowanych tekstów Maksyma, wreszcie rzeczowy (s. 405—438).

W referacie inauguracyjnym sympozjum J. H. Dalmais wykazał, że Maksym Wyznawca umiejętnie połączył racjonalizm grecki, prawo starotestamentalne i objawienie chrześcijańskie. Ta teologiczna synteza w ujęciu Maksyma wyraża dynamiczną rzeczywistość Kościoła — Ciała Chrystusa. Cztery kolejne artykuły przedstawiają źródła myśli teologicznej Maksyma Wyznawcy: E. des Places wykazał zależność Maksyma od Diadocha z Photike w Epirze (V wiek); E. Bellini ukazał Maksyma jako interpretatora dzieł Dionizego Areopagity; G. C. Berthold zwrócił uwagę na chrystologię i antropologię Maksyma, która niewiele odbiega od tej, którą zapoczątkowali Kapadocjanie Grzegorz z Nazjanzu i Grzegorz z Nyssy; J. D. Madden wy dobył te elementy z teologii Maksyma, które pojawiają się już w pismach Klemensa Aleksandryjskiego.

Dru ga część książki omawia wydania krytyczne i wybrane zagadnienia filologiczno-lingwistyczne pism Maksyma Wyznawcy: Ch. G. Sotiropoulos krótko charakteryzuje własne wydanie *Mystagogii*; J. H. Declerck obszernie przedstawił tradycję tekstu *Quaestiones et dubia*; R. B. Bracke zajął się wybranymi aspektami manuskrytu tradycji *Ambigua*; R. Riedinger wykazał znajomość u Maksyma Wyznawcy aktów Synodu Laterańskiego z roku 649; dwa ostatnie artykuły poruszają zagadnienia tłumaczeń pism Maksyma Wyznawcy: A. Ceresa-Gastaldo traktuje o trudnościach przełożenia pism Maksyma na języki europejskie; C. Laga charakteryzuje stylistykę pism Maksyma.

Najwięcej miejsca poświęcono teologii Maksyma Wyznawcy. F. Heinzer traktuje o podstawach jedności teologii i ekonomii zbawczej; J. M. Garrigues rozpracowuje zagadnienie przeznaczenia człowieka do życia w łasce; A. Radosavljevic poświęca obszerny artykuł motywom zaistnienia

tajemnicy Wcielenia; F. M. L  thel analizuje modlitwę w Getsemani w kontekście sporu z monoteletami; P. Piret precyzuje wybrane aspekty chrystologiczne w świetle nauki o Trójcy Świętej; K. H. Uthemann zwraca uwagę na modyfikacje chalcedońskiej nauki o unii hipostatycznej; artykuły M. J. le Guillou i B. Studer omawiają soteriologię na tle ówczesnych sporów teologicznych; V. Croce i B. Valente poświęcają swój referat boskiej pedagogii zbawczej; P. Christon porusza zagadnienia antropologiczne, zwłaszcza problem nieśmiertelności człowieka; Ch. Sch  nborn akcentuje pewne aspekty życia duchowego chrześcijanina; L. Thunberg wprowadza w zagadnienie symbolu i tajemnicy; wreszcie B. E. Daley rozważa różnorodne aspekty nauki Maksyma Wyznawcy o rzeczach ostatecznych.

Ostatnia część publikacji porusza zagadnienia wpływu Maksyma na późniejszych teologów i pisarzy. E. Jeuneau wykazuje zależność myśli Erlugeny; C. Steel ujawnia zbieżności myślowe, literackie pomiędzy dziełami Maksyma a Izaakiem Sebastokratozem; H. Stichelberger zwraca uwagę na podobieństwo rozumienia chalcedońskiego dogmatu u Maksyma Wyznawcy i teologa naszych czasów K. Rahnera. Książkę zamyka artykuł, w którym J. Pelikan podsumowując prace sympozjum umiejscawia Maksyma Wyznawcę w historii myśli teologicznej.

Patrząc całościowo na omawianą książkę musimy powiedzieć, że mamy do czynienia z klasyczną pozycją patrystyczną, z tą uwagą, że w miejsce biografii wydawcy umieścili artykuły na temat źródeł myśli Maksyma Wyznawcy. Książka bowiem uwzględnia podstawowe zadania patrologa: wydania krytyczne tekstu, analiza treści teologicznej, źródła myśli oraz jej dzieje. Należy podkreślić, iż pomimo klasycznego opracowania dzieł i myśli Maksyma Wyznawcy, wyczuwa się brak artykułu na temat życia, działalności Maksyma Wyznawcy, zwłaszcza referatu z zakresu tego etapu historii, w której tak poważną rolę odegrał znakomity teolog VII wieku. Książka ma charakter monografii o Maksymie Wyznawcy. Z tego punktu widzenia zbyt mało poświęcono uwagi Maksymowi Wyznawcy jako „ojcu duchowemu”. Nie ulega wątpliwości, że Maksym kształtował duchowość chrześcijańską swoich czasów i wpłynął na życie chrześcijańskie późniejszych ludzi. Podkreślając bogactwo zagadnień związanych z teologią Maksyma Wyznawcy, musimy powiedzieć, iż prawie nie uwzględniono teologii moralnej, która nie jest mniej interesująca u Maksyma Wyznawcy ni   nauka chrystologiczna czy trynitaryczna.

Książka nie jest przeznaczona do czytania ciągłego. Różnorodność tematów i wielość aspektów wydobytych z teologii Maksyma Wyznawcy sprawia, że publikacja ma charakter encyklopedii problemów dotyczących Maksyma Wyznawcy. Z tego względu monografia pe  lni będe rolę inspiratorsk   w pracach patrystycznych. Budzi zainteresowanie nie tyle informacjami, ile przede wszystkim rodzącymi się przy jej lekturze problemami.

ks. Emil Stanula CSSR, Warszawa

J. B. VALERO, *Las bases antropologicas de Pelagio en su tratado de las Expositiones*, Madrid 1980, Publicaciones de la Universidad Pontificia Comillas, s. 398.

Pelagiusz i pelagianizm, pomimo bogatej ju  ż literatury, stawia nadal pytania, które domagają się odpowiedzi. Dotychczasowe badania zwracały uwagę na zagadnienia literackie, teologiczne, polityczno-socjalne spuścizny pi  smienniczej Pelagiusza. Zagadnienia teologiczne rozwiazywano gównie w świetle nauki o łasce św. Augustyna. Współcześni patrologowie dostrzegają pewną stronniczość w takim sposobie prowadzenia badań nad pelagi-